

Contemporáneo/Contemporani: una experiència escènica

Ramon Moreno*
<http://www.ramonmoreno.es>

Definir la terminologia que usem a l'aula és una de les constants reflexions que mantenim aquells que ens dediquem, entre altres coses, a la pedagogia teatral. Molt sovint discutim sobre el significat de conceptes i matèries, i amb freqüència constatem que no només ho interpretem de manera diferent, sinó que ens costa posar-nos d'acord.

Eixe és el cas del temari d'algunes assignatures que impartim en l'Escola Superior d'Art Dramàtic de València (ESADV), com ara, saber fins on arriba allò que denominem Teatre Clàssic i quins autors i textos entrarien en aquesta assignatura. Està clar que tant els autors grecs antics, com els romans, fins arribar a la *Commedia Dell'Arte* o al Segle d'Or espanyol, el Teatre isabelí anglés o el Gran Segle francès, hi entrarien. Però, on parem? Potser, com dirien altres, no són clàssics Musset, Büchner, Labiche, Ibsen, Strindberg, Guimerà...?

El mateix ocorre amb el denominat Teatre d'Avantguarda, on alguns pedagogs arranquen en l'*Ubu Rei* d'Alfred Jarry, passant per Appia, Craig, Meyerhold, Artaud... Mentre que uns altres prefereixen impartir allò que es denomina Teatre Postdramàtic o Teatre Postmodern, com poden ser, entre d'altres, Robert Wilson, Pina Bausch, Jan Fabre...

I què dir d'allò que considerem Teatre Contemporani? El debat és interminable...

Doncs bé, d'ací parteix l'experiència que vam viure a l'ESADV durant el curs 2013/2014. Es tractava d'impartir en tercer curs d'Interpretació Textual un taller pràctic on muntar una obra de Teatre Contemporani. I el primer conflicte ens va sorgir a l'hora de definir el terme i acotar els autors que podrien entrar en la selecció d'obres que podrien treballar. Davant els dubtes, i després de moltes reflexions amb companys del departament d'Interpretació,

* Director d'escena, director de l'Escola Municipal de Teatre de Silla, professor d'interpretació en el Conservatori Professional de Dansa i en l'Escola Superior d'Art Dramàtic de València.

em vaig plantejar la possibilitat de demanar-li a alguns dels autors valencians que escriuen en l'actualitat una escena on parlaren d'allò que entenen ells per «contemporani» o qualsevol altra inspiració que els sorgira a partir del terme.

Divuit autors van respondre al repte (Pasqual Alapont, Carles Alberola, Maribel Bayona, Enric Benavent, Jerónimo Cornelles, Antonio de Paco, Juli Disla, Roberto García, Alejandro Jorret, Nacho López Murria, Paula Llorens, Manuel Molins, Patricia Pardo, Jaume Policarpo, Juanjo Prats, Xavier Puchades, Josep Lluís Sirera i Eduardo Zamanillo) i la seua disposició i compromís ens va encoratjar per dur el projecte endavant. Sabíem que es convertiria en un taller especial on el procés seria un punt d'inflexió en la formació dels alumnes, atés que la manera en la manera com cada autor resolva l'encàrrec es convertia en una font d'aprenentatge. Un a un rebérem els textos, i cadascun en si mateix, i contrastats uns amb els altres, ens aportaven un material que es convertia en un nou repte per a nosaltres. En rebre'ls tots, se'ns va plantejar una dificultat majúscula, ja que l'estil de cada autor i els seus plantejaments eren, com ja sabíem, molt diferents. Havíem de donar una coherència estilística i conceptual al muntatge i era un objectiu complicat. Perquè del que es tractava era de fer una funció de teatre, és a dir, una única posada en escena, i la fragmentació dels textos convidava a representar-los un darrere de l'altre en una senzilla successió d'escenes.

Com que no volíem que fóra així, elaboràrem una dramaturgia pròpia combinant els textos de forma que, com si fora un puzle, al final del procés s'hi poguera vore en escena la imatge d'un grup d'actors contant una única història amb múltiples veus. Com sol passar quan tens al teu davant un bon projecte, les peces anaven encaixant quasi com si estiguessen construïdes així, de forma col·lectiva, i un text ens suggeria un altre, i una escena combinava perfectament amb l'altra, fins arribar a un poètic final obert que deixava a l'espectador la possibilitat de seguir pegant-li voltes al concepte.

Creiem que el gran encert dels autors va ser aconseguir plasmar la seua visió del terme sense caure en l'article o el dogma. Tots ho feren dramatitzant el concepte i a nosaltres ens calia donar el pas de convertir eixos textos curts en una obra on tot encaixara. El primer que férem va ser decidir l'estil, plantejar el treball des del que es denomina Teatre Físic i Multidisciplinari, un model en el que hem treballat durant aquestos últims anys i que ens serveix per aplicar a l'escena molt dels principis que ensenyem a l'escola. Després ens plantejàrem un espai escènic que absorbira totes les històries, que fóra multifuncional, i, tot seguint un dels principis de la contemporaneïtat, vam acudir a allò que teníem més pròxim: les taules que pertot arreu hi ha a l'ESADV. Escollírem tretze taules, una per cada intèrpret; i eren taules de les que utilitzem habitualment, però tractàrem de buscar que cadascuna fóra diferent de l'anterior i, per sort, ho vam aconseguir. I així, combinant-les de múltiples maneres, passàvem

d'una escola a un despatx, d'un laberint a una barricada, o d'un autobús de línia als tambors d'un grup de percussió, per posar alguns exemples.

La influència de cara al vestuari partia de la dansa contemporània i d'eixos vestits càlids i lleugers que utilitzen per a realçar el moviment. Al final, després de pegar-li moltes voltes, vam entendre que la neutralitat en la forma i el color facilitaria el treball i optàrem per una base en negre per a combinar amb determinades peces de vestuari que, des del minimalisme, marcaren cada personatge.

Teníem clar que hauríem de posar en escena alguns dels elements més simbòlics del teatre més actual, però amb la humilitat de les nostres possibilitats, adaptant-los al nostre modest pressupost. Així utilitzàrem en escena elements «reciclatos», elements «orgànics», recursos audiovisuals, «micros» per ampliar la veu, llanternes... tot combinat amb altres elements més clàssics com són les màscares o els titelles. I, com no?, una música actual combinada també amb altres peces del repertori clàssic i l'ús de cançons en directe i coreografies rítmiques i repetitives.

Així mateix era important trobar un registre interpretatiu global per relatar la proposta conceptual, encara que després cada escena s'interpretava tot atenent les necessitats dels textos, des del més rigorós naturalisme, a una interpretació més neutra en altres casos, passant per un to de farsa, fins a l'estil de clowns, més estilitzada o més expressiva... Fins i tot haguérem de recórrer a la *Commedia dell'Arte*, perquè així ho demanava una proposta textual. Donada la coralitat del nostre treball, havíem parlat del concepte «tribal» del teatre i també, com sempre, de la necessitat de «l'escolta» que requereix l'escenari, per això, proposàrem un codi interpretatiu que partia d'una «animalitat humanitzada» per arribar a una corporeïtat comú a tot l'elenc. Els suricates van ser la font d'inspiració per al nostre cor, eixos xicotets mamífers que viuen en col·lectivitat i que semblen tan curiosos i observadors. Eixa permanent curiositat ens serviria per a acostar-nos a tot allò que se'ns posava davant, és a dir, la multiplicitat de propostes que els divuit autors ens havien fet.

Per començar l'espectacle apilàrem totes les taules al mig de l'escenari formant un gran tòtem al que la nostra «tribu» adoraria. I mentre eixien sota la música d'*Así habló Zaratustra*, caminant com els simis de *2001: una odisea del espacio*, es projectava en el ciclorama el terme CONTEMPORANI, buscant així la connexió entre present i passat.

La paraula, en boca dels actors, apareixia quan començaven a descriure en temps present allò que necessitaven contar en eixe precís moment... Es tractava d'improvisar alternativament enfront del públic un xicotet relat on contaren l'esdeveniment o l'anècdota més important del que els havia passat aquell mateix dia. Hi havia qui parlava dels seus professors, dels seus companys, de la seua família, parella... Hi havia qui parlava dels nervis previs a la funció, d'allò que el públic anava a vore... La idea era mantindre'ls en alerta, cada dia, cada assaig i cada funció, treballant en «present»... També la necessitat d'estar en permanent connexió amb l'espectador interpel·lant-los directament des de l'escenari, buscant la immediatesa del fet escènic.

Una de les dificultats que troba un actor jove a l'hora d'enfrontar-se a un personatge és el temps de preparació que té per a introduir-se en ell. És també un vell debat en la metodologia de treball, ja que en la seua formació se'ls acostuma a un entrenament previ, a una predisposició front al treball, a un temps llarg de preparació i de motivació abans d'entrar en el personatge, acostant-se progressivament a ell. Açò, sobretot, en els primers cursos, perquè quan avancem en la seua formació el treball es va «professionalitzant» cada vegada més i el temps de preparació es veu reduït a les necessitats de cada taller, de cada muntatge. Cal dir que, això, no deixa mai de ser un altre moment de xoc per a un jove actor; i hi ha a qui li costa acurtar el temps de construcció d'un personatge. En eixe sentit aquest taller va ser un xicotet màster en com entrar i eixir d'un personatge de forma ràpida i clara per l'espectador. La multiplicitat de textos, espais i personatges, més la llavor de cor dins del muntatge, els obligava a interpretar diversos personatges en continuïtat i amb les mínimes transicions. Tot això sumat a la meua metodologia de treball en la que l'entrenament en la construcció del personatges obliga a l'actor a entendre'ls amb rapidesa i a dibuixar-los amb claredat, com si es posaren de forma continua diferents camises i amb eixe virtual gest es col·locaren de forma mecànica i interioritzada en la pell del personatge, sent cada camisa un personatge diferent. En paraules de Michael Txékhov: *com si es vestira amb eixe nou cos, com si es tractara d'una peça de roba*. Un sistema que t'obliga a estar «dins» i «fora» del personatge al mateix temps i t'amplia el «punt de vista» que ofereixes en la seua creació.

El que resulta suggeridor de les paraules i de les imatges que ens havien prestat els autors, va ser constatat pel públic que va omplir les dues representacions que oferírem a l'Auditori Alfons Roig de la Facultat de Belles Arts de València. Va ser al febrer del 2014 i les tres-centes localitats que té el teatre van estar ocupades els dos dies per un públic format per alumnes d'Art dramàtic, de Dansa, de la mateixa Facultat de Belles Arts, a més de familiars, amics i curiosos que gaudiren amb el seu atent silenci, amb el seu riure i amb els seus aplaudiments d'un projecte on tot l'equip s'havia bolcat sabent que la matèria que proposàvem era tremendament interessant.

Va ser una sort que el resultat d'aquest treball tinguera la seua continuïtat en forma de llibre amb la publicació dels textos en la Col·lecció Teatre Segle XXI que, sota la direcció de Juan V. Martínez Luciano, edita la Universitat de València. El llibre, de la mateixa manera que la funció, es titula *contemporáneo/contemporani* i va rebre una ajuda de la Fundació SGAE i del Consell Territorial de la SGAE en la Comunitat Valenciana, i queda com un document valuosíssim per a seguir reflexionant o per a posarlo de nou en escena amb altre ordre d'escenes i altres propostes.

No puc acabar aquesta ressenya sense donar les gràcies a tots els que han fet possible que aquest projecte haja vist la llum i s'haja convertit en un xicotet referent per a seguir parlant del «tema».

